

ทบทวน ปัญญา ๓ ระดับ

อาศัย โยนิ โสมนสิการ
ทั้ง ๓ ระดับ

การเกิดขึ้นของปัญญา ๓ ประการ

- ๑. **สุดตมยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการฟัง
- ๒. **จินตมยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการคิด
- ๓. **ภาวนามยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการอบรม หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนา ได้แก่ สมถภาวนา คือ การเจริญสมาธิจนกระทั่งฌานจิตเกิด เรียกว่า **ฌานสัมมาทิฏฐิ** และวิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญวิปัสสนา จนกระทั่งได้เห็นความเป็นไปของรูปนามขั้นที่ ๕ ตามความเป็นจริง โดยกฎแห่งไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และสามารถทำลายกิเลสที่เป็นเหตุให้ยึดมั่นในความคิดความเห็นว่าเป็นตัว เป็นตน เสียได้ เรียกว่า **วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ** กระทั่งบรรลุถึงมรรคญาณ สามารถประหารอานุสัยกิเลสได้เด็ดขาด ตามกำลังแห่งมรรคแต่ละขั้นเรียกว่า **มรรคสัมมาทิฏฐิ** ต่อไปด้วยผลญาณ เรียกว่า **ผลสัมมาทิฏฐิ** และจบลงด้วยปัจเจกขณญาณ เรียกว่า **ปัจเจกขณสัมมาทิฏฐิ**

สุดตมยปัญญา

ปัญญาเกิดจากสุดตะ เมื่อยังคิดเองไม่เป็น คิดไม่ถึง มองอะไรไม่ออก ไม่เข้าใจ ต้องมีผู้แนะนำสั่งสอนให้ มีกัลยาณมิตร เช่นพระพุทธเจ้า

จินตมยปัญญา

ปัญญาเกิดจากการคิด เมื่อได้ความรู้ความเข้าใจจากสุดตะ เกิดสุดตมยปัญญา เกิดจากการเล่าเรียนสดับฟัง ฟีก โยนิ โสมนสิการ มอง ใส่ใจให้กว้างขึ้น ลึกซึ้ง ละเอียดขึ้น รู้รอบทั่วตลอดยัต โยงได้ ทำให้ก้าวต่อไปในการเข้าถึงความจริงและใช้ความรู้ได้อย่างได้ผล

ภาวนามยปัญญา

การปฏิบัติบำเพ็ญ ทำให้มีให้เป็น โดยลงมือกำกับ เป็นประสบการณ์ตรง อาศัยปัญญาสองอย่างนั้น พัฒนาต่อไปด้วยการมนสิการจนเกิดปัญญาที่รู้แจ้งอันเป็นมรรคและบรรลุลผลได้

ฟังพระสัทธรรม
อาศัย โยนิโสมนสิการ
จนเข้าใจและจำได้

สุดตมยปัญญา

ต่อยอด โดยอาศัย
สุดตะเป็นฐาน
ใช้โยนิโสมนสิการ
มองให้กว้างและลึก
เกิดการเชื่อมโยง

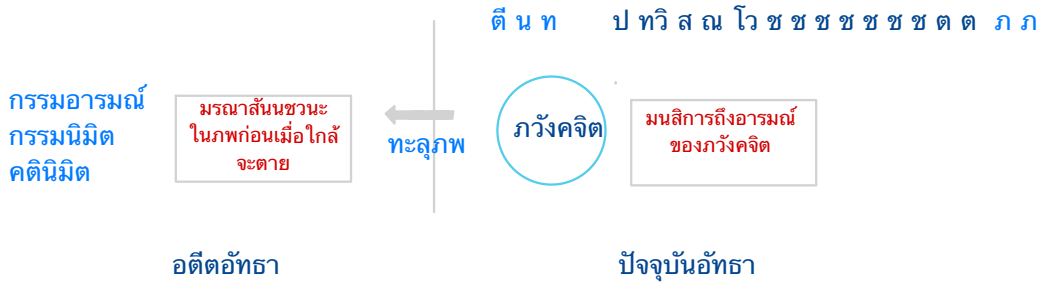
จินตมยปัญญา

อาศัย โยนิโสมนสิการทุกขั้นตอน

ทำให้กุศลธรรมทั้งหลาย
เกิดขึ้นบ่อยๆ และพัฒนาขึ้น
อาศัย โยนิโสมนสิการแล
ปัญญาทั้งสองข้างต้น

ภาวนามยปัญญา

ภวานามยปัญญา

เห็นโดยประสบการณ์จริง หยั่งเห็นความจริง ระลึกได้ เห็นสภาวะธรรมที่ เกิดจริงๆ เช่นการระลึกไปในอดีตภาพที่แล้ว ทะลุภาพจนสามารถเห็น กรรมอากรมณ์ กรรมนิมิต หรือคตินิมิต ในภพก่อนๆ โดยไปเห็นอารมณ ในภวังคจิตที่เข้าไปรับกรรมอากรมณ์ กรรมนิมิต คตินิมิต ด้วยอาศัย กำลังของวิปัสสนาญาณเชิงลึกทั้งหลาย สืบสาวไปเรื่อยๆจนทะลุภาพไป เห็น

เมื่อสติ ปัญญา ความเพียรมีกำลัง ย้อนกลับไปเห็นอารมณในมรณาสันนกาล ที่มีกรรมอากรมณ์ กรรมนิมิต คตินิมิต ในมรณาสันนชวณะเหมือนกับอารมณใน ภวังคจิต สืบสาวตามวิปัสสนาญาณที่อาศัยกำลังสมาธิเป็นฐาน เห็นจุดที่ตายและ ปฏิสนธิที่เกิด เห็นความจริงของชีวิตแบบนี้เรียกว่า ภวานามยปัญญา

ภวังคจิต เป็นทุกขสังขะ ควรรอบรู้ควรกำหนดรู้
หมู่มวลสัตว์ทั้งหลายยินดีในการนอน เมื่อยินดีในการนอนชื่อว่ายินดีใน
ภวังค์ เมื่อยินดีในภวังค์ชื่อว่ายินดีในทุกข์ จะพ้นทุกข์จึงไม่ใช่ฐานะ

เหตุให้เกิดกัมมัสสกตาปัญญา ๑๐ ประการ

๑. **อัติ ทินนัง** เห็นว่า การทำบุญให้ทาน ย่อมได้รับผลดีมีประโยชน์
๒. **อัติ อิกฺขุงฺ** เห็นว่า การบูชา กราบไหว้ย่อมได้รับผลดีมีประโยชน์
๓. **อัติ หุตัง** เห็นว่า การต้อนรับเชื้อเชิญ ย่อมได้รับผลดีมีประโยชน์
๔. **อัติ สุกะตะทุกะตานัง** กัมมานัง ะสัง วิปาโก เห็นว่า การทำดีและทำชั่ว ย่อมได้รับผลทั้งทางตรงและทางอ้อม กุศลกรรมบท ๑๐ อุกุศลกรรมบท 10
๕. **อัติ อะยัง โลก** เห็นว่า ภพนี้มีอยู่ คือ สัตว์ผู้ตายจากโลกอื่นแล้ว จะมาเกิดในโลกนี้ มีอยู่
๖. **อัติ ปะโร โลก** เห็นว่า ภพหน้ามีอยู่ คือ สัตว์ผู้ที่ตายไปแล้ว จะไปเกิดในภพหน้าอีก มีอยู่
๗. **อัติ มาตา** เห็นว่า มารดามีคุณค่าต่อบุตรธิดาจริง และการทำดีทำชั่วต่อมารดานั้น ย่อมมีผล
๘. **อัติ ปิตา** เห็นว่า บิดามีคุณค่าต่อบุตรธิดาจริง และการทำดีทำชั่วต่อบิดานั้น ย่อมมีผล
๙. **อัติ สัตตา โอะปะปาติกา** เห็นว่า สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นเติบโตทันทีมีอยู่ **อรุปรหมกัถิวาผุดเกิดด้วย**
๑๐. **อัติ โลก ะมะณะพะราหะมะณา สัมมาปะฏิปันนา ะยัง อิมัง โลกัง โอบาเสตวา ปะระ วิภาเวนตา** เห็นว่า สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ รู้ประจักษ์แจ้งโลกนี้และโลกหน้า ด้วยตนเอง และประกาศให้ผู้อื่นรู้ตามได้นั้น มีอยู่

336

กัมมัสสกตาสัมมาทิฎฐิ

ปัญญาที่เข้าไปรู้ความจริง ความเห็นหรือปัญญาที่เป็นธรรมที่ถูกต้อง เบื้องต้นคือกัมมัสสกตาสัมมาทิฎฐิ รู้กรรมและผลของกรรม คือทิวฏฐุกรรม

ปุณณกัสสปะ มีความเห็นผิดว่าการที่หมุ่สัตว์ทั้งหลายทำกรรมจะมีการเวียน วายตายเกิดไปรับผลของกรรมนั้นได้อย่างไร เพราะมันขาดไปหมดไปแล้ว พอชีวิตดับเผาร่างแล้วก็หมดไม่มีอะไรเชื่อมต่อกันแล้ว เป็นอุจเฉททิฎฐิ

บางท่านเห็นว่าจริงๆแล้วคนเราถูกฆ่าตาย เหลือชีวะซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ตาย เข้าไปสิงอยู่ เทียงแท่นั่นนอน เป็นเหมือนวิญญาณล่องลอยไป เป็นสัสสตทิฎฐิ

สักกายทิฎฐิ ๒๐ ประการ

สักกายทิฎฐิ มีความเห็นเป็นไปโดยอาการ ๒๐ ประการ ซึ่งเป็นไปในขั้น ๕ อย่างละ ๔ ประการ คือ

๑. เห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตน
๒. เห็นว่า คนมี รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
๓. เห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มีในตน
๔. เห็นว่า คนมีใน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ทิฎฐิพิเศษ มี ๒ ประการ

๑. สัสสตทิฎฐิ	ความเห็นว่าเป็น	โลกและสัตว์ทั้งหลายเที่ยง
๒. อัจฉาททิฎฐิ	ความเห็นว่าเป็น	โลกและสัตว์ทั้งหลายขาดสูญ
- อิจฉาททิฎฐิ ๓ อย่าง

๑. อเหตุกทิฎฐิ	ความเห็นว่าเป็น	เหตุไม่มี
๒. นัตถิกทิฎฐิ	ความเห็นว่าเป็น	ผลไม่มี
๓. อกริยทิฎฐิ	ความเห็นว่าเป็น	ไม่เป็นอันทำ ปฏิเสธทั้งเหตุและผล

ไม่กัณสววรรค์
แต่กัณมรรค

กัณทั้งสววรรค์
กัณทั้งมรรค

อกริยทิฎฐิ เป็นทิฎฐิที่แรงที่สุด ไม่เรียกว่าบุญไม่เรียกว่าบาป ปฏิเสธการกระทำ ไม่ว่าจะป็นทางกายทางวาจา ทางใจทั้งหลาย ไม่เป็นบุญไม่เป็นบาป

เช่นมีความเห็นว่าเป็นการฆ่าสัตว์มาเป็นอาหารไม่เป็นบาป ไม่ได้รับผล

หมู่สัตว์ทั้งหลายที่มีความเห็นผิดแบบนี้เพราะไม่เข้าใจกระบวนการของนามธรรมที่เป็นไปกับราคะ โทสะ โมหะ หรือ ที่เป็นไปกับอโลภะ อโทสะ อโมหะ

สัสสตทิฎฐิ กับอิจฉาททิฎฐิ ยังเบากว่า อเหตุกทิฎฐิ นัตถิกทิฎฐิ และอกริยทิฎฐิ

อเหตุกทิฎฐิ นัตถิกทิฎฐิ อกริยทิฎฐิ เป็นเครื่องกัณสววรรค์ ห้ามมรรคด้วย เป็นโทษมากเพราะความเห็นแบบนี้เป็นเครื่องลวงกรรมบท

อธิบายคำที่ใช้ในพระไตรปิฎก

ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ

ปุถุชนในโลกนี้ที่ไม่ได้สติ เพราะไม่มีสุดตมยปัญญา ไม่มีจินตามยปัญญา ไม่ได้ศึกษาประสบการณ์การปฏิบัติของพระพุทธเจ้า และไม่รู้ว่าเป็นพระพุทธรูป ดำเนินการปฏิบัติอย่างไรจนแทงตลอดโลกุตตระ

ไม่เห็นพระอรียเจ้า
ทั้งหลาย

ไม่เห็นรูปขันธ์ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และไม่เข้าใจความจริงของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่ยก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณขึ้นสู่ไตรลักษณ์นี้ชื่อว่าไม่เห็นพระอรียะ เพราะ ธรรมะคือความเพียร คือสติ ปัญญา ที่ไปเห็นความจริงของกระแสชีวิต แล้วยกขึ้นสู่ไตรลักษณ์เท่านั้นจึงจะทำความเพียรให้เกิดขึ้นได้
ไม่เห็นธรรมะที่จะทำให้เป็นอรียะเกิดขึ้นได้
ไม่เห็นอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ

ไม่ฉลาดในธรรม
ของพระอรียเจ้า

ไม่ฉลาดในสติปัฏฐาน ๔ ไม่ฉลาดในสัมมัตถฐาน ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

ไม่ได้ฝึกในธรรมของ
พระอรียเจ้า

ไม่ได้ฝึกในศีลสังวร ไม่ได้ฝึกในขันติสังวร สติสังวร วิริยะสังวร ญาณสังวร และไม่ได้มีปหาน ๕ คือตทังคปหาน วิขัมภนะปหาน สมุจเฉทปหาน ปฏิบัติสัทธิปหาน นิสสรณปหาน
ไม่ได้ฝึกในสังวรวินัยและปหานวินัย
ไม่ได้ฝึกในปหานศีล เวรมณีศีล สังวรศีล เจตนาศีล อวิตกมศีล
ไม่ได้ฝึกเป็นไปตามลำดับ ออกจากอกุศลกรรมบถเข้าสู่กุศลกรรมบถ พัฒนาธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออุปจาระ จนสามารถละนิวรรณ์ธรรม ด้วยปฐมฌาน ละวิตกวิจารณ์ด้วยทุติยฌาน ละความเห็นผิด ด้วยกำลังของวิปัสสนาญาณ เป็นไปตามลำดับ

เมื่อไม่ฝึกเจริญ คีล
สมาธิ ปัญญา

เห็นรูปด้วยความเป็นตน
เห็นตนมีรูป
เห็นรูปอยู่ในตน
เห็นตนอยู่ในรูป

สักกายทิฎฐิ ๒๐ ประการ

สักกายทิฎฐิ มีความเห็นเป็นไปโดยอาการ ๒๐ ประการ ซึ่งเป็นไปในขั้น ๕ อย่างละ ๔ ประการ คือ

๑. เห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตน
๒. เห็นว่า ตนมี รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
๓. เห็นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มีในตน
๔. เห็นว่า ตนมีใน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

พวกเราเกิดเป็นมนุษย์ ไม่ได้มาจาก โลภะ ทิฎฐิ มานะ แต่เรา
มาจากกุศล ทิฎฐิทุกชนิดกันสรวรรคด้วย กันมรรค กันนิพพาน

สัมมาทิฎฐิสูตร รัชต์อกุศล รัชต์รากเหง้าอกุศล

อกุศลกรรมบท

ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เป็นกายทุจริต
พูดเท็จ ส่อเสียด คำหยาบ เพื่อเจ้อ เป็นวจีทุจริต

รากเหง้าอกุศลกรรมบท

ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นรากเหง้าของอกุศล

อกุศลกรรมบท เป็นอกุศลศีล อกุศลธรรม มาจาก โลภะ โทสะ โมหะ
การเข้าไปรัชต์ เป็นต้นว่าเวลาหมู่มุสัตว์ทั้งหลาย มีเจตนาในการฆ่า
เจตนาเหล่านั้นไปกระตุ้นความ โลภให้ทำหน้าที่ กระตุ้นความ โกรธให้ทำ
หน้าที่ หรือความหลง ให้ทำหน้าที่

โลภะจิต

โมหะจิต

โทสะจิต

—————> กายทุจริต
ผลก็ออกมาเป็นการกระทำและคำพูด วจีทุจริต

มโนทุจริต

เห็นศีลเกิดขึ้น เห็นการละกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ได้จริง

ปาติโมกข์สังวร	มีความเชื่อมั่นว่าตนจะละอกุศลกรรมบพเข้าถึงกุศลกรรมบพได้
สติสังวร	มีสติในการปิดบาปไม่ให้ราคะ โทสะ โมหะไหลเข้าสู่จิต จะได้ไม่ล่วงละเมิด
ขันติสังวร	มีความอดทน อดกลั้นต่อหนาว ร้อน เป็นต้น ให้กุศลเท่านั้นเกิด
วิริยะสังวร	เพียรพยายาม ในการปิดบาปทุกชนิดหนุนเนื่องให้กุศลธรรมเท่านั้นเกิดขึ้น
ญาณสังวร	มีปัญญารู้และเข้าใจเรื่องกรรมและผลของกรรม ทำให้ปิดบาปอกุศลไม่ให้เกิดขึ้น

เห็นปหานศีล เห็นเวรมณีศีล เห็นสังวรศีล
เห็นเจตนาศีล เห็นอวิตกมศีลทำกิจ

พัฒนาต่อเนื่อง เป็นภavana
ได้ศีลสุข

กัมมัฏสกตาสัมมาทิฏฐิ = ทิฏฐุชกรรม การทำความเห็นให้ตรง

ปุพเพตนา มหากุศลจิต ๘

มูจเจตนา มหากุศลญาณสัมปยุตต์ ๔ เท่านั้น
อาศัยโยนิโสมนสิการ

อปปราปรเจตนา มหากุศลจิต ๘

ญาณวิปยุตต์ของบุคคลที่ได้ฟังธรรมจะ
แตกต่างจากบุคคลที่ไม่ได้ฟังธรรม

ทิฏฐุชกรรม

ขณะที่ตั้งปุพเพตนา เอามหากุศลจิต ๘
ทุกอย่างที่มีปัญญาประกอบ ในขณะนั้นก็เป็นที่ทิฏฐุชกรรมได้ เหตุผลเพราะอะไร

บุคคลที่มีความคิด เวลาตั้งเจตนาว่า เราจะทำความเห็นของเราให้ตรงตามคำสอน
ของพระพุทธเจ้า จะเข้าใจให้ถูกต้องตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วย
กุศล ด้วยเจตนา ด้วยความดีทั้งหลายที่ได้กระทำมา ด้วยการบูชาพระพุทธเจ้า ด้วย
การให้ทาน การรักษาศีล ด้วยการกระทำสิ่งที่ดีงามทั้งหลาย จึงเป็นปัจจัยให้
ข้าพเจ้าทำความเห็นให้ตรง มีทิฏฐุชกรรม เดินตามรอยบาทพระศาสดาอย่างถูกต้อง
เป็นขั้นการตั้งเจตนา เป็นมหากุศลจิตได้ทั้ง ๘ ดวง

ผู้กระทำความเห็นของตนให้ตรงด้วยการศึกษา เช่นขณะฟังธรรม ต้องปรับ
ความเห็นให้ตรง จึงมีปัญหาเกิดขึ้นจึงเห็นตรง นี่เป็น มหากุศลญาณสัมปยุตต์
เป็นมูจเจตนาที่มีปัญญาประกอบ

ต่อมาพิจารณาใคร่ครวญว่าตนมีศีล สมาธิ ปัญญาแล้ว ทำความเห็นให้
ถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นตั้งข้อมูลมาใคร่ครวญ เป็น มหากุศลญาณ
สัมปยุตต์ก็ได้ เป็นมหากุศลญาณวิปยุตต์ก็ได้ ญาณวิปยุตต์เพราะได้
บทเรียนจากญาณสัมปยุตต์ สติได้เรียนรู้ ความเพียรได้เรียนรู้ ศรัทธา
ก็ได้เรียนรู้ มหากุศลญาณวิปยุตต์นั้นจึงมีความเห็นที่ตรงด้วย